

Železničarji za vladna posojila brezposelnim

Zahtevajo \$500 posojila za vsako brezposelno družino. Vladi bi vrnil denar v 10 letih. Akcija bi rezultirala v večji zaposlitvi

Washington. — Tri milijarde dolarjev za financiranje brezposelnih je najnovejša priporočila organiziranih železničarjev. Vsaka brezposelna družina naj prejme od vlade do \$500 posojila in v prihodnjih šestih mesecih denar porabi za potrebščine, je jedro načrta voditeljev železničarjev, ki bo v kratkem predložen kongresu v formi predloga.

Idejo vladnih posojil brezposelnim je lansko leto sprožil Oscar Ameringer, izdajatelj in urednik American Guardian, kot njegov "načrt", da se izvede delo iz krize. V jedru so jo osvojili voditelji železničarjev na seji v Clevelandu, kjer so zborovali koncem zadnjega meseca.

Načrt železničarjev predvideva kreiranje nove vladne finančne korporacije, ki bi sličila rekonstrukcijski korporaciji. Imenovala bi se United States Exchange Corporation (okrajšano USEC) in bi razpolagala s tremi milijardami kapitala. Za brezposelne bi imela isti pomen kot ga ima vladna rekonstrukcijska korporacija za bankirje in privatne korporacije.

Stališče voditeljev železničarjev je, da krize ne more biti prej konec, dokler se ne zviša nakupovalna sila konzumentov, dokler brezposelnost od neke ne dobe sredstev za kupovanje potrebščin. To se bo doseglo le, pravijo voditelji, ako brezposelni dobe večja posojila od vlade, katere bi vrnil, ko prične delati.

"Rekonstrukcijska finančna korporacija ni zmanjšala bede niti ni bil radi nje uposlen en sam delavec," pravi D. B. Robertson, predsednik Railway Labor Executive asociacije. "Naš načrt pa bi v bližnji bodočnosti olajšal situacijo milijonov brezposelnih, od katerih bi se velik odstotek vrnil na delo v prihodnjih šestih mesecih."

Ako bi kongres odobril ta načrt, smatrajo voditelji železničarjev, da bi se v enem letu zmanjšala brezposelnost za polovico. Glavne točke načrta so:

Kreiranje United States Exchange korporacije z glavnico do treh milijard. Korporacija bi poslovala skozi krajevne privatne in občinske pomožne odbore in skozi prostovoljne odbore, ki bi bili organizirani v ta namen.

Vodstvo korporacije bi v roku 30 dni napravilo inventar potrebščin, za katere je največja potreba. Nato bi licenciralo vse tovarnarje in trgovce določenih industrij, ki bi bili pripravljeni sprejeti pogoje korporacije na našajoč se na poslovanje, cene in plače.

Brezposelni bi ne dobili posojila v gotovini, ampak kredit: menice, s katerimi bi pri trgovcih, ki poslujejo s korporacijo, lahko kupovali potrebščine, plačevali stanarino in slično.

Vsak brezposeln delavec, ki bi se prijavil krajevni odboru za posojila, bi prejel \$300 in za vsakega otroka ali ženo sto dolarjev več, ampak ne več kot petsto. Posojila bi vrnil vladi tekom desetih let potem odbitka od plače. Brezposelni bi se morali zavezati, da bo prišel odplačevati dolg, ko bo prišel delati, in sicer 10% od zaslužka. Od posojila bi plačeval tudi obresti, ki bi znašale prvo leto 1%, drugo 2%, tretje 3% in 4% za nadaljnja leta.

Kredit te korporacije bi bil razdeljen državam bodisi po številu prebivalstva ali po potrebah. Ako bi zahteva za posojila presegla tri milijarde, bi se vsote posameznih posojil poravnale. Noben delodajalec, ki bi posloval s to korporacijo, bi ne smel znižati plače in

Družba vvedla trinajsturnik

Pred stavko so delavci delali po osem ur

Hudson Falls, N. Y. — Union Bags and Paper korporacija, kjer je stavka v teku že več tednov valed redukcije plač za 25 odstotkov, je pričela uvajati srednjeveške razmere v svojih tovarnah. Sedaj je uvedla trinajsturni delovnik za nočno delo in enajsturni za dnevno delo.

Ta korak družbe pomeni, da ima dovolj akeov in da je stavka izgubljena. Družba je pred stavko obratovala z unijaskim delavstvom. Pred par meseci je naznanila redukcijo plač za 25% in izprla delavce.

Centralna unija iz Glen Falls se je obrnila na vse osrednje unije Ameriške delavske federacije in jih naprosila, naj pri trgovcih agitirajo proti kupovanju papirnatih vreč od te kompanije.

Obravnava proti rudarju Harlan, Ky. — Te dni se je otvorila obravnava proti rudarju Chester Pooru, ki je obtožen umora v zvezi z bitko med kompanijskimi policiji, deputiji in rudarji v Evansu 5. maja prošlega leta.

Potek razprave kaže, da bo državni tožilec predložil isto evidenco kot proti F. M. Bratcherju, o čigar krivdi se porota ni mogla zediniti.

Obramba bo dokazala, da je bil Poore doma, ko je bila v teku bitka, in da se ni udeležil rudarskega shoda predjšnji večer, na katerem so baje voditelji hujkali rudarje na odpor.

Borah ne bo kandidat suhačev

Indianapolis. — Prohibicionisti, ki imajo tu svojo konvencijo, so v sredo ponudili predsedniško kandidato senatorju Borah, ta pa je odgovoril, da za zdaj še ne sprejme. Borah je povabil suhače v Washington na skupno konferenco vseh suhačskih sil sredi tega meseca. On pričakuje, da se Amerika dvigne v "veliki suhi revoluciji" proti mokrim elementom, in če se to njegovo upanje realizira, tedaj prevzame kandidato suhačske stranke.

'BONUSNA ARMA-DA' VZNEMIRJA PREDSEDNIKA

Urgira apropracijsko stotisoč dolarjev za evakuacijo bivših vojakov

Washington, D. C., 7. jul. — Predsednik Hoover je včeraj pozval kongres, naj aproprira \$100,000, da se bodo bivši vojak, ki so prišli v Washington zahtevati izplačitev bonusa, lahko vrnil na svoje domove. Ta apropracija bi omogočila upravitelju veteranskega biroja Frank T. Hinesu poravnati stroške transportacije za vse veterane, ki so pripravljene zapustiti Washington.

Predsednikov poziv je sledil akciji senatnega odseka, ki je priporočil v sprejetje Howellovo resolucijo, ki določa, da vlada plača transportne stroške in 75 centov na dan članom "bonusne armade", ki bi radi šli domov.

Medtem, ko so člani kongresa in predsednik, kovali načrte, kako bi se iznebili te nadloge, se je spor med bivšimi vojniki povečal. Pomanjkanje živila je postalo akutno in veteranom grozi stradanje, ustanovitev "militaristične policije" v organizaciji pa je izzvala velik protest pri članih "bonusne armade". Mnogi se jeze, ker dobivajo nekatere grupe večje odmerke živila kot druge.

Včeraj je prispela večja zaloga mesa iz New Yorka, katere pa bo kmalu porabljena. Ako se ne bodo vladne avtoritete zavezele za bivanje vojakov, se bo nezadovoljnost zaradi stradanja povečala, kar utegne imeti resne posledice.

Delavski nemiri na Švedskem

Stockholm, 7. jul. — Stiri sto komunistov je včeraj navallilo na papirnico v Clemenstuaesu in pričelo metati kamenje na delavce in policijo. Več ljudi je bilo pri tem ranjenih, med temi tudi neki uradnik. Policija je oddala več strelcev in končno razpršila izgnedneke.

Avtoritete pravijo, da napadalec niso bili domači delavci, temveč so prišli iz drugega distrikta. Policija je po navali vdrla v urad komunistične organizacije in aretirala več oseb.

Zastoj na reparacijski konferenci

Francija neče sprejeti političnih pogojev, ki jih predlaga Nemčija. MacDonald poziva na žrtve

Lausanne, Švica, 7. jul. — Izgledalo je že, da bo prišlo do dogovora med Francijo in Nemčijo, ki naj bi odpravil diskuzije o reparacijskem vprašanju za vselej, toda sedaj kaže, da bo ta problem še dolgo delal sive lase diplomatom.

Francoški ministrski predsednik Herriot je bil sinoč zelo poparjen, ker so se pogajanja izjalovila. Izjavil je, da Francija ne more sprejeti pogojev Nemčije glede izenačenja oborožene sile, niti priznati, da Nemčija ni povzročila vojne. "Mi sploh ne bomo razpravljali o teh pogojih," je izjavil Herriot napram kancelarju Papenu v navzočnosti angleškega premijerja MacDonalda in drugih diplomatov.

Herriot vztraja na stališču, da je Francija že veliko popustila, ko je pristala na pogoj, da Nemčija izplača določeno vsoto kot nadomestilo za reparacijska plačila.

Na včerajšnji seji so zastopniki Nemčije predložili obris dogovora, katerega so odobrili reprezentanti različnih držav, naker je MacDonald apeliral na vse stranke, naj doprinesejo žrtve, ki so potrebne za rešitev problema. Herriot je potem izjavil, da mora prej proučiti vsebino obrisa, naker bo podal svoj odgovor.

Odloditev bo kmalu padla, kajti zastoj ne more dolgo trajati. V prihodnjih par dneh se bo pokazalo, da li bo tudi ta konferenca kot mnogi drugi mednarodni zborovanj rezultirala v polomu.

Poziva sovjete, naj odpravijo pudr

Moskva, 7. jul. — Beatrice Webb, 70-letna angleška socialistka, ki se mudi že osem tednov v Sovjetski uniji, je včeraj rekla, da se ruske ženske preveč pudrajo, šminčkajo in si z rdečilo barvajo ustnice. Pozvala je komunistično stranko, naj z dekretom prepove šminkanje, ki je znak propadajoče kapitalistične civilizacije in ostanek barbarizma. Edino barbari si barvajo obraz.

REDUKCIJE NISO PRINESLE PROSPERITETE

Urednik delavskega lista biča lažnjive preroke

Cleveland, O. — (FP) — Carl Rudolph, urednik glasila bratovščine železniških strojevodij, v zadnji izdaji biča preroke, ki napovedujejo, da bo redukcija medz prinesla prosperiteto.

"Samo železniške družbe so reducirale mezdo delavcem za \$250,000,000 na leto, zvišale cene za prevoz blaga in prejele krog \$200,000,000 od vlade skozi rekonstrukcijsko finančno korporacijo, toda vlek temu promet stalno pada," piše Rudolph. "Dohodki so veliko nižji kot predjšnje leto, dasi so kompanije odpustile več tisoč delavcev in tako prelomile obljubo, ki so jo dale zastopnikom anij na konferenci v Chicagu, da bodo povečale in stabilizirale uposlenost na železnicih."

"Ista situacija prevladuje v drugih industrijah. Jeklarski delavci, ki so mirno sprejeli prvo redukcijo za deset odstotkov, so bili udarjeni z drugo pred par tedni, kljub temu pa na stotine plavčev počiva."

"Ako bi redukcija medz bila pogoj za vrnitev prosperitete, bi jo v Ameriki že imeli, kajti skoraj vse industrije so v problem letu odredile znižanje. Sedaj naj pride še kateri drugi bedak, ki bo napovedoval, da se bodo vrnil dobri časi, ko bo kupovalna moč ameriškega delavstva absolutno uničena."

Konferenca illinoiskih rudarjev

Chicago, 7. jul. — Po trimesečnih neuspešnih pogajanjih med illinoisnimi rudarji in operatorji sta sinoči be stranki podali izjavo, da bo konferenca danes zaključena. Dasi rezultat pogajanj ni bil objavljen, je vseeno razvidno, da je bil sklenjen dogovor glede mezdne lestvice.

Illinoiski rudarji so počivali, odkar je potekla pogodba med njimi in operatorji 1. aprila t. l.

Redukcije mezd v tekstilni industriji

Knoxville, Tenn. — Tri tukanje tekstilne družbe so odredile mezdne redukcije, ki znašajo od 10 do 33%.

Kampanja za vladno zavarovanje

Brezposelni zahtevajo od legislature sprejetje treh socialističnih predlog

Pittsburgh, Pa. — Socialistična stranka države Pennsylvanije je pozvala brezposelne delavce na pohod v glavno mesto Harrisburg v svrhu, da zahtevajo od izrednega zasedanja legislature sprejetje treh predlog, ki sta jih predložila socialistična poslanka Darlington Hoopes in Lilith Wilson in Readinga.

Stranka je pozvala klube, naj organizirajo akupine in se napotijo proti glavnemu mestu z geslom: "BREAD! — JOBS! — SECURITY!" Demonstraciji v Harrisburgu se udeležijo tudi progresivne unije.

Prva izmed treh predlog je predloga za državno zavarovanje proti brezposelnosti, druga zahteva kreiranje okrožij, v katerih bi se brezposelni organizirali in s pomočjo vlade organizirali delo za lastne potrebe. Vlada bi začela prevzela prazne tovarne, rudnike in farme, katere bi izročila brezposelnim. Farm bi ji ne bilo treba zaseči, ker jih ima na rokav večje številno valed zaostalih davkov.

Tretja predloga določa moratorij na davke in dolgove tistih hišnih posestnikov in farmerjev, ki valed revščine ne morejo plačevati obilgacij.

Poslanec Hoopes je rekel, da je "prišel čas za direktno izlivanje lastninskih pravic posedujočega razreda. Zakon ne prisilja brezposelnim človeške pravice do dela. In dokler delavec ne more dobiti dela in zaslužka, s katerim bi plačeval obresti, stanarino in davke, je naša dolžnost, da zahtevamo protekcijo njegovih pravic do strehe in življenja."

Turčija bo vselila v Ligo narodov

Bivši ameriški državni tajnik navdušeno sprejet v Zenevi

Zeneva, 7. jul. — Pred dvanajstim leti so se v zborovalni dvorani Lige narodov čule ostre obtožbe proti Turkom. Zigosani so bili kot tolpa divjakov, ki nima pojma o civilizaciji. Situacija je danes drugačna in na včerajšnji seji Lige narodov je bil sprejet predlog, da se Turčija povabi na pridružitve.

Prihod bivšega ameriškega državnega tajnika Frank B. Kelloga, avtorja mirovnega pakta, je bil značilnost dneva. Prišel je v spremstvu ameriške delegacije na razorožitveni konferenci in je bil sprejet z navdušenimi ovacijami. Sedaj so v teku priprave za prireditve velikega banketa njemu v počast, na katerem naj bi on govoril v prilog resnični razorožitvi.

Carigrad, 7. jul. — Turčija je sprejela povabilo glede vstopa v Ligo narodov na izredni seji državne zbornice. Povabilo je bilo sprejeto z navdušenjem in z veliko večino glasov.

Neval na newyorške trgovine

Enajst deklet ranjenih, ko je nad dva tisoč žensk skušalo dobiti službo v trgovini

New York, 7. jul. — Nad dva tisoč žensk je včeraj navallilo na neko oblačilno trgovino v Bronxu, ko je ta naznanila, da potrebuje 40 prodajalk samo za en dan. Vse ženske so skušale priti v trgovino, pri tem pa so pritiscale one v ospredju ob šipe v izloženem oknu, ki so se strle in obrezale enajst deklet, od katerih so morali dve odpeljati v bolnišnico.

Naznanjeno je bilo, da bo trgovina odprla svoja vrata ob desetih, toda že pred sedmo uro se je zbrala velika množica žensk, ki so hotele biti prve na vrsti v želji, da dobe službo. Pozvana je bila policija, ki je končno razpršila množico.

ADMINISTRACIJA POBIJA GARNERJEV NAČRT

Predsednik grozi z vetiranjem predloga, ako bo sprejeta v kongresu v sedanji obliki

Washington, D. C., 7. jul. — Kompromisni načrt, ki določa dve milijardi za pobijanje brezposelnosti, je naletel na veliko opozicijo pri administraciji in izzval ostro besedno bitko med predsednikom Hooverjem in predsednikom spodnje zbornice Garnerjem, ki bo nedvomno igrala važno vlogo v predsedniški kampanji.

Konflikt se je slasti povečal, ko je predsednik Hoover podal izjavo, v kateri ostro napada podpredsedniškega kandidata demokratske stranke kot avtorja zakonodaje, ki ograža narodni kredit. Predsednik zaključuje svojo izjavo s grožnjo, da bo načrt vetiral, ako ga kongres ne bo revidiral.

Hoover je podal svojo izjavo potem, ko je Garner izjavil vihar v spodnji zbornici a deklaracijo, da predsednik odobrava razredno zakonodajo. Dejal je, da bi načrt, ako bi ga kongres revidiral kot zahteva predsednik, pomagal le izbrani skupini, toda ljudstvo bi ne imelo nikakih koristi. "Naj tudi ljudstvo prejme nekaj drobčin od rekonstrukcijske finančne korporacije, ne samo bankirji in železnice," je izjavil Garner.

Garnerjev napad na predsednika je takoj izval odgovor. Vodja republikanske manjšine v spodnji zbornici Bertrand Snell je obtožil Garnerja, da je zanesel politiko v boj glede pomoči za brezposelne a svojo demagogično izjavo o razredni legislaciji.

V svoji deklaraciji Hoover poudarja, da je Garner odgovoren, da ni prišlo do sporazuma med njim in kongresom. Pravi, da so ostali demokratski voditelji, med temi senatorja Robinson in Wagner, bili pripravljeni na kompromis in odobritev načrta, katerega bi on lahko podpisal.

Spor med Hooverjem in Garnerjem je v glavnem izvala točka, ki določa, da posamezniki lahko dobivajo posojila od finančne korporacije, ako ne morejo dobiti kredita drugje. Hoover vztraja, da se mora ta točka izključiti iz načrta, dočim Garner poudarja, da mora biti vključena v vsaki predlogi, drugače je ne bo odobril.

Kot sedaj izgleda, bo načrt predložen danes spodnji zbornici in bo najbrž sprejet. Potem bo šel v senatno zbornico, in ako bo tudi tukaj sprejet, je gotovo, da ga bo Hoover vetiral.

Ameriška letalca sta se zamudila v Rusiji

New York. — Ameriška letalca Griffin in Mattern, ki sta se namenila obleteti svet v šestih dneh, sta v sredo popoldne dospela v Berlin in ob treh popoldne sta že poletela proti Moskvi. Na podlagi poročil, ki so prišla v New York v četrtek zjutraj, nista prišla v Moskvo ob določenem času, ob desetih zvečer. Kaj je vzrok zamudi, ni še znano. Letalca sta priletela iz New Yorka v Berlin v 31 urah in morje sta preletela v 18 urah.

Brookhart bo kandidat farmer-laboritov

Council Bluffs, Ia., 7. jul. — Roy Harrop, načelnik farmer-labor stranke v tej državi, je včeraj naznanil, da bo Smith W. Brookhart postal kandidat za zveznega senatorja na listi te stranke. Brookhart, ki je bil poražen pri primarnih volitvah kot kandidat republikanske stranke, še ni podal izjave in se ne ve, če bo sprejel nominacijo.

Molitev za mir—pripravljanje za vojno. (Narislal Jerger.)

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

ORGANO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Marčnica: en Zdravniški (even Chinese) in Kana-
do \$2.00 na leto, \$1.00 na pol leta, \$1.50 na četrti leti, na
Činezo na leto \$1.50 na leto, \$0.75 na pol leta, na in-
tervencijo \$0.50.

Subscription rates for the United States (except Chicago)
and Canada \$2.00 per year, Chicago and Canada \$1.50 per year,
foreign countries \$2.00 per year.

Consent given by the publisher to the use of the name of the
Society in any advertisement.

Advertising rates on agreement. Manuscripts will not be
returned.

Nahaj na vsi, kar ima sili v Nemoj
PROSVETA

5007-59 South Karlovica Ave., Chicago, Illinois.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Ven iz ignorance!

Amerika spet stoji na pragu volilne kampanje. Volilci—to je volilci, ki še niso docela otopeli in oslepli—spet poslušajo dva običajna tabora, dve gangi profesionalnih političnih bluffarjev, ki se še obdelavata s preperelimi frazami. Volilci—delavci, ki še niso dokraja otopeli in oslepli—morajo letos dobro napeti možgane, če hočejo spoznati resnico. Kajti obe gangi, ki se zadnjih sedemdeset let menjata v vladi Amerike, nista še nikdar tako bluffali in lagali kakor bosta letos.

Edina razlika med republikansko in demokratsko gango v letošnji kampanji je v vprašanju prohibicije. To je moralo priti—in baa to so si prihranili za letošnji volilni boj, ki je prišel v dobi največje krize v zgodovini Zdravniških držav. Vprašanje kruha za milijone ljudi je porinjeno v ozadje, kakor da to vprašanje ne obstoji, namesto tega pa imamo zdaj vprašanje piva. Trideset do štirideset milijonov ljudi čaka na kruh in republikanska ter demokratska ganga ne tapeta glede vprašanja, ali bi bilo dobro ali ne bi bilo dobro napojiti lačne ljudi s pivom!

To je glavno vprašanje ameriških vladajočih gangnežev dandanes. Demokratje pravijo, da morajo lačni ljudje takoj dobiti pivo, republikanci pa hočejo, da lačni ljudje dobe pivo "enkrat kasneje." To je vsa razlika med častitima gangama. In morda še ta razlika ne bo trajala dolgo. Republikanske gangneže grozno jezi, ker so jih demokratski gangneži tako ujeli. Zdaj se na skrivnem posvetujejo, če ne bi bilo potrebno, da se njihova suha-mokra "planika" revidira in da se tudi republikanska stranka izreče za takojšnje pivo. Ni čudnega ne bo, če republikanski gangneži skušajo kakšno senzacijo v prihodnjih dveh mesecih. Običajni nimajo glede prohibicije. Velikim bankirjem in ostalim magnatom, ki drže kampanjsko mošnjo, je vseeno, če se papirnata prohibicija pokopje jutri ali čez sto let.

V ostalem, kakor veste, ni fundamentalne razlike med starima gangama: v ostalem je sam bluff, gove besede, ki jih izstresajo že desetletja. A baš ta bluff je tisti balam, ki tako rad učinkuje na ignorantne ameriške mase. Nevedna masa uživa, če posluša psovke in prepri, ni nič ne pomisliti, odkod to lavina in zakaj; ne vidi, da je to igra, ki se izplačuje na obeh straneh. Profesionalni bluffarji na republikanski in demokratski strani so plačani za svoje moštarsko bluffanje. To je njihov poklic. Masa tega ne vidi, zato naseda. Ker navadno posluša le-eno stran in tej verjame, je masa prepričana, da je na eni strani angelček, na drugi pa hudob.

Kdor je pameten, bo poslušal obe strani in kmalu bo lahko spoznal, da so na obeh straneh lažniki. Resnica se najlažje spozna, če pogledamo malo nazaj v zgodovino. Za vse politične in ekonomske lumparje v Ameriki je bila odgovorna ena ali druga ganga, ki sta si danes apet v lasih. Depresija in ekonomska kriza, večja ali manjša, se ponavlja že sto let. Rešim vsake stranke, republikanske ali demokratske, se je zaključil s krizo.

V zadnjem desetletju 19. stoletja je bila demokratska kriza pod Clevelandom. Sledil je republikanski režim, ki se je zaključil s Taftom in krizo v letih 1907 in 1908. Nato je prišel Wilsonov demokratski režim in z njim dve manjši krizi, svetovna vojna, divje persekucije in uničevanje kapitala na debelo. Naletel je na republikanski režim s največjimi korupcijami v ameriški zgodovini, ki zdaj zaključuje svojo dvanajsetletno dobo z največjo krizo v zgodovini. V zadnjih štiridesetih letih sta bila dva demokratska in dva republikanska režima—in dve veliki ter štiri manjše krize. Prohibicija je sprejel republikanski kongres pod demokratskim predsednikom; osemnajsti amandament je delo demokratskega senatorja (Shepparda iz Texasa).

Iz tega je jasno, da sta obe vladajoči politični gangi enako odgovorni za gospodarske in socialne razmere v Ameriki. Obe gangi enako verno služita kapitalizmu in mednarodni reakciji. Obe sta za ohranilo starih razmer in ekonomsko lakotičnost delavcev in farmerjev.

Ali more ameriško delavstvo po tolikih izkušnjah in udarcih še zaupati eni ali drugi gangi? Ali more zaupati demokratski gangi, ki zdaj niti v vlado in bluffa ljudi a starimi, novorojenimi frazami in lažmi? Nemogoče, ako ni to delavstvo skrajno otopelo, oslepel in zabito.

Letošnje volitve so največja preizkušnja razumnosti ameriškega delavstva. Pokazati morajo, če se je delavstvo kaj naučilo ali še vedno tava v stari ignoranci.

Ne paradiž—fata morgana
in pogoda

Ko sem oni dan čital v "Prosveti", da je Fri. ponatisti v ljubljanskem "Jutru" Fr. Barbičev kratki opis kolonije brezdomov na clevelandskem mestnem smetišču, in prečital še Frigidov komentar, sem se zamislil. Lepo je, sem menil pri sebi, da je g. Mrzel posvetil nekoliko svoje pozornosti temu dopisu, kajti potrebno je, da naš človek v stari domovini končno spozna, da tiste Amerike, ki jo je gledal in jo še gleda v svojih sanjah, ni več. Prav za prav tiste Amerike nikdar nikjer ni bilo—tiste čarobne dežele, kjer zadostuje, da si človek poželi vsa ga dobrega in lepega—in želja se izpolni; ta pravična dežela vsega mogočega in nemogočega je eksistirala zgolj v sanjskih prividih našega človeka tam, onostran, drugje je ni bilo.

Amerika je bila zmerom dežela divjega pehanja za individualnim dobičkom, vsakdo je hotel obogatiti in boj za obstanek je bil krat in brezobziren velikoj kot kakor na pr. v stari domovini. Za slabše ni bilo prostora v tem vrvežu, in kogar je nevarna usoda zanesla sem, je kmalu obšel strah pod nogami divjih, za osebnim profitom vse križem drvečih hord "robustnih individvijev", ki so drug drugemu renali vratove, da se čim prej dokopijejo do bogastva. Toda kako grozno malo jih je bilo, ki so v tem divjem vrvežu profitirali, dosegli svoj cilj—obogatili! Niti eden od tisoč— in še tisti, ki so kaj odnesli iz tega divjega boja, so morali pozneje pasti v isto revščino, iz katere so izšli—ostali pa so bili obsojeni na trdo, borno in v mnogih, mnogih primerih—beraško eksistenco.

Dolarji so bili v Ameriki, to je res, imamo jih še danes—ampak kakor težko jih je bilo dobiti v pest! Trpljenje, znoj in kri so se držali vsakega dolarja. Toliko se jih je čutilo polkalnic, tako grozno malo je bilo izvoljenih—pa še ti le zato, da jih je pozneje treščil na glavo isti "robustni individualizem", ki jim je pomagal na konja.

Takšna je bila Amerika in takšna je še danes in takšna bo vse do tlej, dokler ameriški človek ne doživi revolucije v glavi—toda naš človek v stari domovini je ni videl take, on si je ustvaril svojo sliko o tej deželi, aliko, ki je bila prijetna na oko—ljudje res tako radi slepimo sami sebe s varljivimi slikami, ki jih nikakor ni mogoče spraviti v sklad s resničnostjo.

Vendar—našemu človeku tam, onokraj, v čast povedano—se alepeče, varljive slike si ni ustvaril sam, neodvisno, svojevoljno. Drugi so jo mu naslikali na prozorni zrak pred očmi in ta naš človek je to sliko, to očarljivo fata morgano čarobne dežele vsiljubil, se tolažil z njo v težkih dneh in ker je bil tolažbe potreben, se tej sliki ni in ni mogel odreči in jo zavredil. Ni hotel pogledati kruti resnice v obraz—rajši je lovil z očmi fata morgano.

Toda poskusimo si pošteno odgovoriti na vprašanje: Kdo pa je prav za prav tisti zlobec ali porednež, ki je šel naslikat pred očel tega našega človeka to lažno sliko "paradiža Amerike"? Tako ali si bomo dogovorili: Najprej in v prvi vrsti agentje korporativnih družb, ki so iz Amerike trpinov in trpljenja napravili "paradiž Amerike", seveda ne zato, da bi s tem nudili nekaj tolažbe in upanja našemu revnemu kmetu ali delavcu, temveč zgolj zaradi dobička. Nu, naš človek je tej sliki verjel ter začel zasledovati čarobno fata morgano. Sem v Ameriko, v ta "paradiž" ji je sledil. In kaj je našel tu? Ej, takoj v New Yorku so se njegove sanje o "obljubljeni deželi" razblinile ob dotiku krute resničnosti in potem se je začelo življenje, ki je bilo le prevečkrat in preveč podobno pasjemu. Toda—ali je ta naš izseljenec povedal svojem v domovini, da se mu dogodi slabo, da je tako rekoč prišel z dežja pod kap? Vidite—tu imamo drugo krivico!

Naš izseljenec ni poročal resnice svojem in prijateljem v domovini. Tisoče in tisoče pi-

sem je romalo preko "lute" in tako so si bila podobna—brez maha v vseh je bila neresnična, sledila laž, da je Amerika res "obljubljena dežela", kjer na vsakem grmu cveto dolarji—pripognel se pa jih začne trgati, tako nekako, kakor zamorci na ameriškem jugu obirajo bombaze... Ej, da, Amerika, Amerika! Paradiž! Da, v Ameriki se da živeti po človeško, če ne ker po knežje! Takšen je bil odtok na pisma izseljencev v stari domovini. Res, marsikateri izseljenec je v Ameriki našel več zaslužil kakor bi bil mogel zaslužiti doma, toda, ali so povedali, koliko trpljenja, znoja in izčrpanosti življenjske ale se je držalo vsakega njihovega dolarja, ki so ga poslali tja onostran svojem? Niso. Nasprotno: pohvalili so se, da so jih pridobili z lahkoto! Zakaj.

Marsikdo bo mislil, da je odgovor na to vprašanje enak. Pa ni. Vsa meni se ne vidi. Naš izseljenec je prinesel s seboj poleg dobrih tudi eno slabo lastnost: neki nesrečni pones, ki mu je branil povedati po pravici, da ga je Amerika strašno razočarala, da si želi, da je nikdar ne bi videl. Bal se je, da bi mu tam, onostran, privoščili njegovo grodo smola, da bi se mu posmehovali, mu odrekali sposobnost itd. Zato se je lagal. Slatenje niti zobmi se je uvelod k misli ter z uporno roko vodil pero na papirju in pisal, da je vse dobro, vse lepo, sijajno—pri tem pa je klet tisto uro, ki ga je poslala na pot v Ameriko.

Samo en primer: Pred leti, ko sem živel v Torontu, Kanada, sem se seznanil z večjo skupno vojakov—Slovencev in Hrvatov. Bilo je pozimi in več kot polovica nas je bilo brez dela. Kaj sem opazil posebnega pri teh izseljencih? Samo to: Vsi do zadnjega so pisarili svojem pisnu, polna samih laži: da je v Kanadi dobro, dela dosti, denarja tudi, sploh da je Kanada pravičarji paradiž. Tisti, ki so imeli "srečo", da so dnevno garali po deset, dvanajst ur v mrazu, dežju ali snegu (za 30c—35c na uro) so dobesedno stradali, niso si privoščili niti zadostne hrane, za obloke se jim je zdelo škoda denarja—samo da so lahko poljili denar—domov! In med seboj si ni reveli tekmovali, kdo bo poslal več denarja svojem v domovini—s "režki" so se ponesom bahali in spominjali se, da se je večkrat zgodilo, da si je kdo izmed brezposelnih zaposlil par desetakov od "srečnejšega" tovariša, da jih je poslal domov! Neki hrvaški rojak je stalno delal dve leti, denar pošiljal domov sem, sam pa stradal, dokler si ni končno nakopal jetike ter se vrnil v domovino—umiral!

To je zgolj eden primer. Debelo, trikrat debelo knjigo bi vzel, da bi mogla pogoltniti vse vse take in podobne primere iz zgodovine naše integracije v Ameriki. Kot voli so garali, trpeli so pomanjkanje, celo stradali so—domašini v stari kraj pa so pisali: "Lepo nam je, dobro se nam godi. Vsega imamo v izobilju."—In človek v stari domovini je, kakopak, zahrepetel po tej čudoviti deželi onostran morja. To je bilo popolnoma naravno.

Po letih so začeli prihajati v stari domovino obiskovalci iz Amerike. S seboj so prinesli eni več, drugi manj denarja. Tudi ti niso povedali resnice o Ameriki. Kaj žel? Z obema rokama so trodili krvavo pridobljene dolarje, kakor da so jih našli na ameriških ostankih! Jaj, če je tolažba v potokih—le pismo, v Ameriki so se kupi dolarjev! In koliko jih je bilo, ki so tako napravili vse svoj trdo pridobljeni in s tolažbo prihranjeni denar in čim so morali spopadati denar za povratek! Takih primerov ni bilo malo. In potem so kleli svojo bedasto pamet, ki jih je bila zapeljala ter zopet začeli garati.

Res je tudi, da je imel marsikateri izmed takih bahalčih obiskovalcev stare domovine dovolj poln paka, da se mu ni bilo treba bati pomanjkanja po povratku v Ameriko. Ampak to niso bili delavci, kajti v Ameriki je prav toliko priložnosti o-

bogatitve za delavca kakor v stari domovini. S krvavimi znojmi ni še nikdo in nikdo ne bo obogatel v Ameriki! Res, marsikateri rojak se je v predvojni in povojni dobi dokopal do levega premoženja—ampak ne z žuljavimi rokami, z garanjem v fabrikah, plavljah in rudnikih. To so bili seveda "podjetni" ljudje, katerih široka "vest" se ni vrnemirila zaradi vsake "malenkosti". Če bi poznali zgodovino teh "podjetnikov"—ki pa tudi tako obsejajo današnjo ekonomsko in socialno krizo—bi videli, da se dejanja in nehanja mnogih izmed njih nikakor ne bi dala spraviti v sklad s našimi etičnimi in moralnimi načeli. Toda tukaj je Amerika, dežela "grobe individualizma" in ta stvar se preloži malo blaga za vsa etična in moralna načela, bila že taka ali taka. Saj še velja pri nas na dobo: Business nima duše.

Na kakšne načine so "podjetni" obogatili? Nekateri so se "postavili na noge" v predvojni dobi, ko so bila vrata tega "paradiža" na široko odprta priseljencem; to priseljenje so neusmiljeno izkoristili njihovi lastni rojaki "salunarji", trgovci itd., in to prav z lahkoto, saj se reveži niso vedeli obrniti ne kod ne kam v tujem svetu... Nekateri so prišli do cvenka med vojno—na raane načine. Drugi pa so si napravili lepe denarce s pomočjo bedaste prohibicije, s katero se je Amerika tako žalostno proslavila ter se osmešila v očeh vseh drugih narodov. Današnja kriza pa bo obračunska tudi s temi "podjetniki"—mnogo, zelo mnogo jih je že treščila ob tla.

Naš človek v starem kraju vsega tega ni vedel in še ne ve. Kako? Nič mu ni tega povedal. O, vseh je prišel kak pošten človek, ki je bil prost bedatega ponosa in bahavosti ter povedal po pravici, kaj in kakšna je Amerika, toda teh je bilo tako malo in onih drugih toliko, da je bilo lažje verjeti slednjim. Kakor tista o norcu, ki ga je zdravnik v bližini vprašal, kajno, to, da je prišel v umobolnico. "Jaz pravim, da sem pameten in oni morzi, ljudje pa trdijo, da so oni pametni in jaz norci—in večina je kakopak zmaganla." In ta naš zaupljivi, lahkoverni človek v stari domovini je takemu poštenemu človeku zabral pod nos: "Eh, nevoščljiv si mi, ne privoščljiv mi tega paradiža, zato lažeš, da je tam slabo. Ampak jaz rajši verjamem drugim, ki vedo samo hvala o Ameriki! Ti me že ne boš očigledil..."

Takšen vtis sem odnesel iz stare domovine tudi jaz (lani). Pravil sem, da je Amerika nekak popolnoma drugačnega kakor si jo predstavljajo tam—naši ljudje so pritrjevali, čuli so se nekaj malega o nekakšni krizi, ki tare Ameriko, vendar sem jim videl v očeh, da mi ne verjamejo. "Kljub krizi in vsemu je v Ameriki bolje, kakor pri nas!" me je zavrnil takšen naš človek. "Nikar mi ne trobi v uho, da si res takoj! Saj nisem kak neumen..." In počasi sem prišel do prepričanja, da je ta moč izrazil prepričanje velike večine starokrajskih rojakov. Ne morejo verjeti, da Amerika ni "Amerika". Ne gre jim v glavo. Teško se je ločiti od prijetnih sanj, od iluzij.

In tu je treba zopet poudariti: Tega smo trdili v veliki meri mi sami, mi tukaj v Ameriki, ki hodimo na posete v stari domovino, pa se tam bahamo in trošimo ljudem penek v oči! Še celo, ko se vrnemo, pravimo: "V Ameriki je zdaj slabo, ampak se amerom bolje kakor v stari domovini." Kdo pa pravi tako? Ali morja kak brezposelnih delavcev ki se leta izde dela—zama, na trpi pomanjkanje? Ne, to delavce nima denarja za obisk stare domovine. Tako govore ljudje, ki jih kriza še ni potpela, valed česar se jim zdi Amerika še zmerom bolj vredna. Siti so in niso jim še ne manjka in občutki milijonov bednih brezposelnih so jim tuji: te silne deke, medli katere živimo, ne morejo in ne bodo videti in ne bodo je videli, dokler ne bodo vrženi vanje. In tudi to se stegne zgoditi, kajti zadnje—in žalostno—poglavje ekonomske in družabne krize se je komaj začelo—če se je že.

Tisti, toliko opevani in slay-

—Federated Pictures.

Carlos G. Davila, ki je prvi strmojavil čilejsko vlado in si priložil predsedništvo. Kasneje so njega strmojavili, a je prišel nazaj, zdaj pa spet poročajo, da je ovržen.

Meni "visoki življenjski standard" ameriškega delavca, ki je nekoč—pa ne za vse! eksistiralo, odhaja k vragu, prav za prav je že odšel in danes življenjski standard ameriškega delavca pada nižje in nižje—človek potrebuje devet centov dnevno za prehrano, nič več, pravijo nekateri ameriški "izvedenci" v takih stvareh.

Amerika leta 1932: Imel si hišo—vzel si ti jo, ker nisi mogel odplačevati dolga, "morga". Ko je bila v deželi "prosperiteta", si si nabavil moderno, udobno pohištvo—še ga imaš, ampak dolg je na njem, kajti pohištva nisi mogel jesti, pa si si nekaj sposodil nanj; če ne boš redno odplačeval dolga, ti ga bodo vzeli. Imel si avto—vzel si ti ga—ali pa ti stoji v garaži, ker nimaš denarja za bencin. Šest sob ni zadostovalo tebi in tvoji družini pred nekaj leti—zdaj zadostujejo za tvojo, bratovo in sinovo družino; tako se boste cenješe prerinili skozi ta težki čas. Koliko stvari je bilo, o katerih si te agentje in reklama prepričali, da so ti neobhodno potrebne—danes lahko shajaš brez njih, ker jih pač ne moreš kupiti. Ni dela. Ni zaslužka. Denar, ki si ga imel v banki za "deževne dni", ti je "zmrazil" in se ne bo nikdar "otajal". Kaj pa ti je še ostalo? Samo to borno življenje in pravica do životarjenja?—Samo to!

Tako je, nič drugače in pot iz "lastne" hiše na smetišče je dandanes pri nas res tako zelo kratka—človek se jedva zave in že je v "hotelu pod milim nebom."

In resnica je, da bi Amerika prav lahko bila resničen paradiž, če bi le ljudje, Amerikanci, hoteli. Toda oni tega še nečejo, ker se še niso naučili hoteti. In zato je Amerika takšna, kakršna je.

H koncu naj še pripomnim, da ni zgolj naša krivda, da človek v naši prvotni domovini še danes ne more videti Amerike—takšne, kakršna je dejanski. Precejšen del krivde nosi tudi starokrajski časopisje, ki se je amerom bolj zanimalo in posvečalo več pažnje in prostora Al Caponeju, raznim pustolovcem in pa škandalom kakor pa splošnemu dejanskemu stanju delavskih razmer v Ameriki—ki so za nas odločilne—in končno tudi—nam. To časopisje bi bilo lahko že zdavnaj razblinilo v nič bajko o "paradižu Ameriki"—pa ni imelo volje za to kakor tudi nima volje, da bi se znanilo svoje čitatele z življenjem rojakov to stran Atlantika. Neki ljubljanski dnevnik, ki pod rubriko "iz življenja in sveta" seznaja svoje čitatele z raznimi Caponeji, pustolovci, "princi", škandali v "vijki družbi" itd., je sicer poslal k nam svojega poročevalca "proučavati" razmere, v katerih živimo, vendar od tega dosti ne pričakuje—nič—niti ne damo dosti na ta poskus "zblivanja". Zakaj, je bilo že povedano.

Na Frigidovo vprašanje: "Toda ali res niti dobre volje nikjer ni več pri nas?" (v stari domovini) pa se mi zdi na mestu odgovor:

Vse kaže, da je doslej ni bilo. [van Jontez.

Muzej v človeškem telesu

Stvari, ki so nam najbližje, se nam običajno ne zdijo vredne proučevanja in posebnega opazovanja. Tako je tudi s človeškim telesom. Zdravniški strojniki neke angleške revije našteva v svojem sestavku nekatere svojevrstne podrobnosti, ki se nam občanom vidijo brez pomena, a so v resnici ostanki razvoja človeškega telesa, ki ga je naš organizem napravil v milijonih let.

Na koncu hrbtnice imamo kratko, špičasto kost, ki je v bistvu ostanek repa. Ta podaljšek hrbtnice je bil nekoč povsem normalen del telesa in se je šele polagoma izgubil. V zarodku človeškega bitja se vidi ta podaljšek mnogo razločneje kakor v okostju odraslega človeka. V mnogih primerih je najti v človeškem plodu tudi nekakšne nastavke škrg, ki rabijo ribam za dihanje.

Vsem tudi ni znano, da so naši predniki lahko migali z ušesi kakor to še danes vidimo pri psu in konju, ki strizeta z uhlji. Nekateri ljudje si z vajo lahko pridobe spretnost takšnega gibanja. Ker pa miganje z uhlji ne spada med naše dnevne potrebe, se vedno bolj izgublja, čeprav imamo ohranjene še mišice za to, dasi so znatni meri okrnele, ker ne delujejo več.

Tudi v naših močganih je najti svojevrstne ostanke preteklosti. To je tretje oko. Po vsej priliki je narava delala takšne eksperimente z ljudmi, ko je hotela izpolniti človeški vid. Zarodek za tretje oko se ne najde samo pri človeku, ampak tudi v močganih nekaterih živali.

Plaka, ki pokriva naše noge in roke, ter nekatere dele telesa, je takisto ostanek iz dobe, ko je človek imel kožuh pred mrazom. Pri mnogih novorojenčkih celo lahko opazujemo gosto puhasto dlako, ki pa kmalu izgine sama od sebe. Dejstvo, da novorojenec krčevito stiska roke, še mu damo vanje motvoz ali vrv, si razlagajo privrženci razvojne teorije a tem, da so naši predniki plezali po drevesih, kamor so jih silile življenjske razmere.

Na obeh straneh spodnje in zgornje celjusti imamo zobe, ki so nekoliko daljši in ostrejši od ostalih. Ti zobje so našim prednikom rabili za razkosavanje sirovaga mesa. Tudi slepič je organ, ki ga mnogi smatrajo za odvisega in si ga iz tega vzroka dajo izrezati. Pri živalih pa je drugače. Slepič črevo je pri njih mnogo daljše kakor pri človeku ter ima nalogo izvleči iz vlaknen rastlinske hrane kolikor mogoče dosti hranljivih snovi.

Reči, ki se nam torej v mnogih pogledih vidijo nepotrebne, imajo vendarle svoj vzrok in pravico do obstoja. Narava je dala človeku gotovo vsak ud za nekaj, človek pa se je pomehkužil in mnoge tako preoblikoval, da so mu dandanašnji odveč.

Sterilizacija družbi škodljivih tipov

Umobolniki, pijanci in zločinci stanejo drzave vsako leto ogromne vsote. In ker je dokazano, da se dvakrat hitreje razmnožujejo kakor normalni ljudje, njih število naglo narasča. Tako se dogaja, da je prav tistih, ki bi jih moralo biti čedalje manj, vedno več.

To dejstvo je povzročilo, da so začele mnoge države razmišljati o tem, naj li dajo zdravniku pooblastilo, da poseže med te ljudi in jih stori nesposobne za razmnoževanje? Ni jih malo, ki zagovarjajo načelo, da bi se morali sterilizirati vsi moški in ženske, ki spravljajo na svet degenerirano potomstvo s podedovanimi boleznimi in lastnostmi. Postopek ni prav nič nevaren. Operacija onesposobi moškega ali ženskega za očetovstvo ali materinstvo in stvar je končana.

Metode sterilizacije pa so različne. Zaenkrat se prakticira sterilizacija samo pri tistih, ki jih kaže brezpogojno iztrebiti glede na potomstvo. Praktičneje izkušnje kažejo, da se poslužuje sterilizacije še polovica ameriških držav. V Ameriki so do lani sterilizirali 11.000 oseb. Tudi v nekaterih evropskih državah se uporablja sterilizacijska metoda, vendar doslej še izjemoma. Zdravniki sami se doslej izjavljajo za fakultativno sterilizacijo. Ampak problem je v tem, da se pojavljajo težave sterilizacijskega postopka šele potem, ko stoji pacient že pred zdravnikom, ki mu je nalozena operacija. Tu pa nastanejo čisto konflikti najdalekosežnejšega pomena. Po načelih, ki jih danes propagirajo, bi moral zapasti sterilizaciji tudi oče velikega skladatelja Beethovna in svet bi bil v tem primeru prikrajšan za genija, ki mu ni dvojnika.

V pogledu sterilizacije in presoje takšnih primerov, ki pridejo v poštev za ta postopek, si torej znanost še danes ni edina. Tudi tisti, ki zagovarjajo princip sterilizacije, so zelo previdni, kajti to početje je zelo odgovorna stvar in se končno lahko konča s katastrofo za človeški rod.

Ali lahko domnevamo, kako dolgo bomo živeli?

Prof. dr. Bernstein v Gottingenu se je posrečilo važno odkritje, ki naj nam omogoči sklepanje, kako dolgo bomo predvidno živeli. Stanje se, kakor znano, pri človeku opazna na vrsti organov, tako n. pr. na lasih, ki začno svetiti, pa tudi na očeh, ki vedno bolj pešajo. Človek postaja dalekoviden; očesna leča namreč sčasoma odrevni. Ker se v njej naberejo, v zvezi s presnavljanjem, neke snovi, se ne more več vzbuditi, kar je potrebno za gledanje od blizu. Dr. Bernstein je dožgal, da v vsaki starostni dobi praviloma lahko pričakujejo manj dalekovidni ljudje daljšo življenjsko dobo kakor bolj dalekovidno. Bolj ali manj odrevensla leča je torej do neke mere pravo merilo za splošno ostarelost človeškega telesa.

Vesti iz Jugoslavije

(Izvirna poročila iz Jugoslavije.)

ZA TRI OFICIRJE ZAMTEVA TOŽILEC SMRTNO KAZEN

Zasliševanje oficirjev — pravičnost pred vojnim sodiščem je zagotovljeno. Tožilec zahteva strogo obsodbo.

Beograd, 19. junija 1932.

Včeraj je bil četrti dan zasliševanja obtoženih mariborskih oficirjev. Zasliševanje je bilo zaključeno in tožilec je v svojem govoru zahteval smrtno kazeno za majorja Džokića ter poročnika Atanaskovića in Altalerja, za druge pa strogo kazeno po zakonu. Razsodba bo izrečena v prihodnjih dneh, mogoče že jutri. Težko je reči, ali je pričakovati kakšno smrtno obsodbo ali ne. Novinarji ne morejo svobodno poročati o procesu, po tej — od vojnih oblasti dovoljenih — poročilih v listih pa ni mogoče predočiti, ali je šlo za resno organizacijo, ki bi ji puč začasno uspel in ki je imela resne kake zveze s komunističnimi organizacijami. V tem primeru bi sodišče brez dvoma izreklo nekaj smrtnih obsodb, ker so pač take zarote v armadi države, ki je militaristična, zelo nevarna reč. Kaznovali bi jih strogo že zaradi prestrašenja drugih morebitnih zarotnikov. Toda javnost bo šele po obsodbi zvedela, ali je bila vsa akcija res a komunistična in dobro organizirana.

Včeraj sta bila zaslišana zadnja dva obtožena oficirja in obtoženi podoficirji. Podporočnik Mihajlo Ristić je govoril o dolgovih Atanaskovića, ki so bili veliki in so tirali Atanaskovića res v samomorski obup. Atanasković mu je govoril nekoč o prevratu, česar pa on, Ristić, ni maral poslušati. Slišal je tudi, da je major Džokić član zarote.

Podporočnik Dušan Surdilović potrjuje izjave Ristića ter mu je celo rekel, naj zbere podatke o zaroti, da bi stvar prijavili. Surdilović je tudi povedal o svojem razmerju do neke dame, ki mu je govorila, da pripravljajo oficirji v Mariboru revolucijo. Prosila ga je celo za revolver. (V vsaj razpravi se pogosto imenujeta imeni dveh žensk, ki sta se poznali z zarotniki in sta bili v vojski uvedeni. Poročnika Milojković in Altaler sta baje celo tisto noč v hotelu Meran pred Milojkovićevim samomorom govorila z obema ženskama.) Surdilović trdi, da je popolnoma nedolžen.

Obtoženi podoficirji trdijo vsi, da so morali poročniku Atanaskoviću prisedi na revolver zvestobe. Atanasković jim je govoril, da ga hočejo napasti neki civilisti in da bo potreboval njih pomoči. O zaroti niso vedeli nič.

Po zaključnem zasliševanju obtoženec se je pričelo zasliševanje glavnih prič — višjih oficirjev, ki so zaroto po denuncijantih odkrili ter zarotnike aretirali.

Prvi je bil zaslišan komandant 45. pešpolka v Mariboru polkovnik Lulić. Izpovedal je, kako mu je kapetan Naumović prinesel raport o zarotnikih in kako je potem šel sam k majorju Džokiću. Vprašal ga je, kaj ve o komunistični organizaciji v garnizonu, in major mu je izročil tajno razmnoženi letak na vojak. O vodji poročniku Milojkoviću izjavlja komandant, da se je med oficirji zelo rinil v ospredje in da se mu je zdel že delj časa sumljiv. Obtoženi Altaler je brez dvoma pomagal Milojkoviću pri begu. Revolver smo Milojkoviću odvzeli, torej ga v celici ni imel. Če pa ga je res imel, mu ga je dal pač Altaler sam.

Naslednja priča, komandantov pomočnik polkovnik Đedinc opisuje, kako je aretiral poročnika Milojkovića. Ko je prišel s stražo na njegovo stanovanje, je Milojković šel spal. Na nočni omarici je imel nabit revolver. Ko so ga prebudili, je Milojković takoj segel po revolverju na omarici. Gotovo bi streljal. A ker revolverja ni bilo, se je mirno vdal.

rotnike. Toda major Džokić takoj upade z besedo: "Vse kar je izpovedal kapetan Naumović, ni resnično."

Po zaslišanju prič je predsednik sodišča predčital službene ocene obtoženih oficirjev, ki imajo vsi zelo dobre ocene, posebno major Džokić.

Potem je govoril vojaški tožilec, major Miletić. Ta vztraja pri svoji obtožbi. Razprava je dokazala krivdo obtoženec, dokazala je, da je poročnik Milojković imel stike s komunistično centralo na Dunaju in da je organizacijo agitoiral, dokler ni obsegala članov, ki sedijo adaj na zatožni klopi. Obramba obtoženec, da ni šlo za resne zadeve, ne drži. Pripravljali so puč in imeli so se določeni dan ter vse pripravljeno. Da se puč ni izvršil, ni zaviselo od njih volje, marveč od vodje, ki je puč za nekaj časa preložil. In že sama priprava je po zakonu o zaščiti države kaznjiva.

Drugo vprašanje je kakšen uspeh bi imel puč. Naj bi trajal magari samo kako uro, dve, zahvala bi štev, dočim bi laživi pobegnili čez mejo, kjer bi nastopali kot komunistični junaki. Ugled države in naše armade bi izgubili mnogo. Že zato zaslužijo najstrožjo kazeno! Za majorja Džokića, poročnika Atanaskovića in poročnika Altalerja zahteva smrtno kazeno, za ostale oficirje pa strogo obsodbo po zakonu. Podoficirji naj se kaznujejo, če misli sodišče, da so sokrivi. Podporočnik Miladinović, ki je pobegnil, naj se obsodi in contumaciam.

Po govoru tožilca so začeli govoriti branilci obtoženec.

Kakšen je "jugoslovanski jezik?"

Ljubljana, 19. junija 1932.

Vlada generala Živkovića je s ukazom izpovedila naslov države v Jugoslavijo, obenem pa s ukazi prepovedala narodne zastave, cenzurji so po vladnih navodilih prepovedovali in še prepovedujejo govoriti o hrvatskem narodu, slovenskem narodu, srbskem narodu, češ. zdaj smo Jugoslavi in tvorimo jugoslovanski narod. Z ukazom se sicer narodnostne razlike nikdar ne dajo odpraviti, narodnostnih mej ni mogoče zatajiti, da smo Slovenci narod zase s svojim jezikom in svojo kulturo, ki se mnogo razlikuje od kultur drugih narodov v državi. In vendar je ukaz imel pri slovenskih demokratičnih rodoljubih uspeh: nekdanji demokrati, sedaj režimsko glasilo slovenskih rodoljubov piše od tedaj stalno o Jugoslovenih (celo slovenske oblike se Jugoslavi branjijo), govori o jugoslovanskem narodu, ljubljanski cenzorji pa so od kraja zatirali vsako tiskano besedo o slovenskem narodu, slovenskem ljudstvu itd., ki je izšla v katerikoli listu. Z lahkoto, s kakšno so slovenski rodoljubi barantali z Dunajem, so slovenski napredni rodoljubi in veljaki zatajili celo slovenstvo, v svoja glasila vsiljujejo srbsko-hrvatske izraze ter govorijo pogosto celo o "jugoslovanskem jeziku," ki baje obstaja.

Toda zdaj vemo, kakšen bi naj bil ta jugoslovanski jezik. Rodoljubi v Kostanjevici na Dolenjskem, ki so zbrani v društvi "Uniformirana meščanska garda" in "Strelska družina" prirejajo ta mesec svoj praznik z razvitjem prapora. Za to svojo slavnost so izdali vabilo v jeziku, ki je sicer nam neznan, a je vsekakor tisti razglasi jugoslovanski jezik. To je menda tudi prva tiska publikacija, in bo v zgodovini nastanka jugoslovanskega jezika ostala važna listina. Vabilo se glasi takole:

"Uniformirana meščanska garda in savezna streljaška družina Kostanjevica na Krki. — P. n. bratska družina meščani Kostanjevice dne 26. junija 1932 leta obavit čemo slavo naše društvene zastave pod pokroviteljstvom našega Ekscelencije Brigadnega Generala I. Popovića in Predsednika občastne streljaške družine Ljubljana.

in kumice odlične gospode vele posestnice Globočnik. — Osobita nam je čast, da k tej naši slavi pozivamo vsa bratska društva, odličnike i naše ugledne građanstvo, da bi v večem številu izvešale priti, te svojim prisustvom uveličali to našo slavo. Vse mile učesnike prosimo, da bi nam svoj dolaz izvolili najaviti, da zamoremo temelito vse priprave za ugodan boravak v našem zaboravljenom mestu Kostanjevica na Krki pravovremeno pripraviti. Ujedo prosimo vsa bratska društva in prijatelje kateri želijo kod posvete zastave mesto zlatnega čevla darovati sa humanitarni zavod 50 Din kateri zavod naj bi služil na samo unifor. gardi nego za celo Slovenijo in celo Hrvatako, u slučaju bolesti za oporavak v zavodu. Uvjereni da če naša bratska društva, odličnici in ugledno građanstvo, u večem številu, tem našem poklicu rado se odzvati in uveličati tim našu proslavu kličemo: Dobro nam došli mili gosti."

Potem: "Raspored svečanosti: U nedelju, dne 26. juna 1932.

1) Doček gostiju kateri prideju iz vlakom ob 7 uri u Brežice iz Zagreba pričekuje meščanska garda v Kostanjevici ob 7. uri.

2) U 14-9 uri pričekuje se gosti iz Ljubljane kod mestnega županstva z godbom.

3) Predstava zastave gostima i blage kumice.

4) U 10 uri polazak društva k sv. maši po malom placu iz meščanske godbo u crkvu Sv. Jakoba.

5) ... 6) Poslije svečanih obavljanih crkvenih obreda vraća se svečana povorka po velikim placu do mestnoga župnoga ureda.

7) Tu sledi pozdravni govor i zatim razlaz društva."

Tako, čitatelji, to je torej primer "jugoslovanskog jezika." Recept za njegovo pridobivanje? Tako-le: vzemite skvarjeno slovensko in skvarjeno hrvatsko, dodajte nekaj nemških ocvirkov, pa imate najčistejši jugoslovanski jezik.

A tega recepta nikar ne uporabljajte. Lahko se vam zelo dec obrne in jezik zavozlja.

V Savo je padel po nesreči ali pa skočil iz samomorilnega namena 18-letni brivski vajenec Stanko Sobar, doma iz Letuka in uslužben pri nekem brivskem mojstru v Trbovljah. V Sevnici so pred kratkim našli naplavljen truplo mladega moškega, čigar identitete niso mogli ugotoviti. Na opis trupla v listih pa se je zglasil v Sevnici na orožniški postaji neki brivski pomočnik iz Trbovlja. Z njim so ugotovili, da je bilo najdeno truplo Stanka Sobarja, ki so ga zadnjič videli v Trbovljah 4. maja. Takrat je neznan kam izginil in mati ga je iskala z oglasi v listih. Alf je začel fant v Savo po nesreči ali pa je izvršil samomor, tega ne bo mogoče nikoli dognati.

Srečanja in pogovori s pisateljem Louisom Adamičem

Piše Mile Klopčič

II.

V prejšnjem dopisu, objavljenem pred kakimi 14 dnevi, sem na kratko opisal Adamičovo dosedanje življenjsko pot. V 19 letih, odkar je zapustil rodno kraje, je preromal na vse mogoče načine domala ves svet, marsikaj doživel in pretrpel, pa tudi marsikaj spoznal in pridobil. Če bo izkusal samo referirati o vsem tem, bo imel dovolj gradiva za svoje literarno delo za precejšno dobo. On spada med tiste srečne pisatelje, ki so pogledali skoro v vsako stran sveta.

Zato smo ga ljubljanski novinarji kar brez prestanka poslušali. Na vsako novo vprašanje je odgovoril skoro s celim predavanjem. Prve dni se je bolj mučil s slovenskim jezikom: vseh 19 let odsotnosti skoro ni govoril vsa leta — razen prvih — z nikomer slovensko, pa se mu je besednjak slovenskih besed zožil. Poleg tega pa skrbno pretehta vsak stavek, za vsako besedno nianso pojma se bori.

Zato se mu je tu pa tam zateknila beseda, pa jo je povedal angleško in tu jo je kdo prevedel. Pa se je Adamič nasmehnil, ko je zaslišal pozabljeno besedo: A yes, yes ... in stavek mu je tekkel dalje. Lahko bi pisal za legovim govorenjem, pa bi imel izdelano predavanje na papirju pred seboj.

Bili pa smo kar neumljeni. Ko ga je povabil k sebi na dom pisatelj Jui Kozak in se nas je zbrala velika družba, nam je skoro štiri ure govoril brez odmora in če ga ne bi bili še preveč utrudili, bi ga še ne izpustili. No, Adamič je bil vesel, zgovoril je, mi smo izpraševali in se čudili. S svojim pripovedovanjem nam je res odkrival nov svet, ki je nam tako tuj, da smo kar zmajevali z glavami, včasih resno, včasih s smehom, kakor nam je pač kazal hude ali nam komične strani Novega sveta. Govoril smo o literaturi in politiki, raketirjih in črnih, literatih in butlegerjih.

Ko je govoril o raketirjih, je omenil tudi Lindberghov primer. Tudi smo našli čitali v listih, da so našli Lindberghovega otroka ubitega. In je razložil nekako tako-le:

"Amerika je dekleta najhujšega individualizma, še včeraj je bila dekleta neverjetnih močností. Resnične so pogoste anekdote o ljudeh, ki so iz nič prišli do milijonarjev ali milijonar-skih isnajditeljev. Zato v Ameriki do nedavna tudi nismo poznali kakoga četa kolektivizma, potrebe organiziranja v množicah bodisi v takem ali drugačnem gibanju. Največ potrebe do organiziranja, do kolektivne borbe za svoj obstoj bi morali imeti pač delavci, vendar delavskega na veliko organiziranega

gibanja ameriških delavcev prav za prav nimamo. Zanje je bila Amerika prav tako dežela vseh možnosti. Drugače je z delavci priseljenici. Ti so po večini organizirani in menda ne pretiravam preveč, če trdim, da tvorijo steber solidnega delavskega gibanja v USA prav organizacije priseljenih delavcev. Toda Amerika je polagoma nehala biti dežela, kjer lahko čez noč slečes tu sukno in oblečeš drugo ter stopiš na cesto kot "človek z uspehom," zožile so se zakonite možnosti obogatitve — kakaj denar dela človeka — in zato so tisti, ki se niso hoteli ustaviti v svojem ameriškem tempu na poti do uspehov, stopili čez plotove legalnosti ter začeli s svojim biznisom "pod zemljo." Tako so se organizirali raketirji in sicer — kot pravi trgovci — kar po panogah. Dobro so organizirani, njih bilance izkazujejo milijone, njih poslovanje teče gladko, le tu pa tam je treba koga ubiti.

Izsiljevanje denarja z ugrabljanjem otrok ni nova metoda. Lindberghov otrok ni prvi niti zadnji otrok, ki so ga raketirji kdaj ugrabili. Le da je bil Lindberghov otrok najslavnejši otrok sveta ...

"Amerike prav za prav," je hotel nekdo pripomniti, pa ga je prehitel Adamič:

"Američani smatrajo pač svojo deželo za svet ... Lindberghov otrok je bil v Ameriki obložen od purgerjev kot otrok "najprejčnejšega para" na svetu. No, in raketirji so ugrabili prav tega otroka in prav tega otroka so ubili, kakor hitro je Lindbergh stvar prijavil policiji. S tem so hoteli dati nauk vsem ameriškim bogatašem: "Če vam ugrabimo otroka, ne javljajte tega policiji. Mi smo tu, z nami se pobotajte za višino odkupnine, pa vam bomo otroka vrnili zdravega in čilega. Če pa javite zadevo policiji, vam ga ubijemo! Zdaj veste!" Tako si jaz razlagam to afero, o kateri svetovni tisk tako mnogo poroča, ne poroča pa o milijonih odradlih in otrok, ki stradajo in umirajo od lakote in trpljenja.

Ugrabljenje Lindberghovega otroka pa ima tudi velike socialne posledice. Lindberghov otrok je bil nekaj bolan in smel je živati le od zdravnikov predpisano dieto. Ko je bil otrok ugrabljen, so po listih in preko radio postaj raznesli po vsej Ameriki otrokovo dieto ter pro-sili roparje, naj dajejo otroku jesti samo te-le jedi ... in so našli vse mogoče jedi, ki jih preprosto ameriški človek niti ne pozna. In milijonske množice slabo plačanih, hirajočih delavcev in sestradanih brezposelnih so se vpraševale: Kakaj pa naš otrok ne more imeti takih jedi, kakaj pa naš otroci hirajo v po-

manjkanju, pa se jih nihče ne spomni. Delavski listi so pisali mnogo o tem in porabili so to dogodbo za ponovno utrjevanje razredne zavesti."

"Kako pa, gospod Adamič, delavske strokovne organizacije? Ali niso raketirji ustanovili tudi nekatere strokovne organizacije med delavci, oziroma da so strokovne organizacije, ki raketirsko, z izsiljevanjem vodijo svoje posle s podjetniki?"

"Da, tudi to pozna Amerika. Metoda raketirstva se je uvedla prav "uspešno" marsikam. Začele so se te organizacije — ki pa niso strokovne organizacije take sorte, kot jih poznate med delavstvom v Evropi — menda med vojno v New Yorku. Priataniški delavci, nakladalci smodnika, so kaj lahko zapretili delodajalcem a štrajki, kar vojnim liferantom ne bi bilo všeč, saj je bil zanje čas konjunktura. Pa so voditelji teh "strokovnih" organizacij izrabljali svoj položaj in konjunkturo ter izsiljevali iz liferantov velike vsote, alser niso jamčili za točnost dela in so grozili s štrajki. A ti poljavi izginjajo."

"Kaj pa razred proletariata, tistega zavednega, organiziranega proletariata, ki si je v avesti, da je nosilec novega družabnega reda, ki mora slediti tej dobi gospodarskega nerada — ali je v Ameriki tak proletariatski razred formiran in organiziran?"

Adamič odgovori takoj:

"Po mojem se tak proletariatski razred, ostro ločen od vseh ostalih slojev in kapitalističnega razreda, ki si je v avesti, da je razred in da ni mostu med njim in drugimi — šele snuje. Pred leti — pa čeprav je bil industrijski razvoj Amerike že dosegel svoj višek — res v Ameriki ni bilo formiranega proletarskega razreda, kakršnega pozna Evropa. Zdaj pa so se tiste pravilne možnosti izpreminjanja usod posameznikov sprnile, raketirstvo ne bo uspevalo več tako kot v času razjake Amerike, brezposelnosti armade iščejo novih poti in — kakor je Amerika naglo šla v svojem tehniškem razvoju navzgor, tako bo naglo zdrsela in že prvi navzdol. Sredi tega kaos-a se menda res vse ureja. Tisti lumpenproletariat bo segnli, mali podjetniki propadajo, kriza in brezposelnost utvarjata jasne konture proletariata kot razreda, čigar edina naloga je borba."

"Kaj pa mislite o Rusiji?"

"Za razvoj Rusije se Amerika zelo zanima. Opašati je, da se sovjetska Rusija gospodarsko razvija z ameriško naglico. V tem je podobna Ameriki, razlika je le v tem, da Rusija pri tehničnem razvoju ne pozablja človeka, dočim je Amerika v silnem tempu popolnoma pozablja človeka. In obojevala same številke produkcije in konzuma. Med intelektualci in posebno pisatelji je mnogo zanimanja za Rusijo. Posebno Dreiser in Dos Passos sta postala kar voditelja mlade revolucionarne generacije intelektualcev, ki je skrajno levčarska. Upton Sinclair od mila-

dine ni več tako "obražtan," zameril se jim je z nekaterimi nazor in nastopi, za katere so mu poskakali najhujši meščani. Kot pisatelj pa je bolj agitator kot umetnik, kar polagoma utrjuje. Do zadnje ilice popoln Amerikan pa je Sinclair Lewis. Ta je v svojih delih podal neumljene fotografije ameriškega purgarja."

Tako je tekel razgovor brez prestanka, vprašanji ni zmanjkalo, in na vsa je odgovarjal Adamič tako točno in včasih zelo duhovito, da ga je bilo res veselo poslušati.

"Je tudi tam postala kinematografija taka industrija, da ograža gledališče?"

"Menda nikjer tako kot v Ameriki. V New Yorku so bili v nekem delu mesta sami teatri, zdaj je tam nešteto kinematograf, gledališča nobenega. Film ustroja instinktom publike."

In kakaj hodijo v kino? Razlog je pač isti kot v Evropi, kjer vrtijo kino-operete, slagane in sprone do skrajnosti: za zabavo, da ljudje "pozabijo na skrbi." Adamič pa je to povedal tako, kakor pove pač on:

"Ljudje hodijo pač zato v kino, da se znebijo samega sebe."

Je mogoče bolj natanko zadeti žebelj na glavo?

Tako-le je odgovarjal, dokler nismo bili vsi skupaj kar utrujeni. Okrog pol dveh jutraj smo spremili Adamiča in njegovo ženo do hotela.

(Nadaljnji dopis sledi.)

Bivši veliki uradnik spozna krivino

Kaka ga vedelna ječa, ker je poveril večjo vsoto denarja in uničile blaginje

Washington, D.C. — (FP) — Dale Evans, bivši tajnik in blaginjak uniže strojni inženirjev, ki je bil aretiranih lanske leto in odstranjen iz urada, je bil na distriktnem sodišču spoznan krivim, da je poveril \$32.000 iz sklada te organizacije. Maksimalna kazen za ta prestop je deset let zapora.

Evans je bil tajnik omenjene organizacije, ko je bil njen urad premečen iz Chicago v Washington. Frakcijski boji v organizaciji in dejstvo, ker ni hotel Evans pojasniti raznih finančnih transakcij eksekutivi kot so zahtevala pravila, so dovedli do preiskave, ki je rezultirala v odstavitvi. Obtožba radi poverbe je bila vlojena pozneje, ko je prišlo na dan, da je Evans izgubil velike vsote pri konjakihi dirkah.

Evansov zagovornik je sicer priznal, da je njegov klient ukičul denar organizacije v svoj čekovni račun, toda kaane-je ga je izročil predsedniku Arthur Huddellu, ki je vodil stavko inženirjev v Clevelandu. Ker je Huddell pred nekaj tedni umrl, so nastopili nekateri člani uniže iz Detroita kot prijci, in izjavile, da je Huddell v pogovorih z njimi priznal, da je prejemal denar od Evansa za časa stiske.

Huddell je nenadno umrl dva tedna potem, ko je kornaj ušel smrti, ko je neki nepoznan pobojnik oddal več streliv nanj v neki restavraciji v Washingtonu, kjer je obedoval z nekim drugim uradnikom njegove uni-je.

Vsota \$32.000, katero je Evans poveril, predstavlja le majhen del izgube, katero je utrpela unija, ko je bil Evans njen tajnik-blaginjak.

Telefonski trust se upira državnim komisijam

Chicago. — Illinois Telephone kompanija se že osem let uspešno bori proti prizadevanju oblasti za znižanje telefonskih pristojbin. Na zvezanem sodišču je zastopnik državne javnopravne komisije Thomlin izpovedal, da se je družba upira pregledu poslovnih knjig po komisiji.

Boj proti trustu s strani oblasti je še farsa. Mesto Chicago je potrošilo že več milijonov v tem "boju" brez najmanjšega rezultata. Družba ima še vedno protekcijo sodnijske prepovedi, katero je dobila pred več leti. Zunanji opazovalci teh legalnih manevrov dobi vtis, da je ta boj proti telefonskemu trustu drugi sanitarni distrikt, ker spravlja jo milijone brez hanji.

Demokratije se bahajo, da je bil njihov konvencni cirkus boljši kot republikanski. Republikanci so imeli dovolj praznih sedežev na galerijah, ampak demokratije so prodajali celo stojalce za ceno dobrega sedeža.

Upton Sinclair:

Sto procentov

Za Prosveto prev. Buri

Copyright by Upton Sinclair.

Vendar se je Sadi potožila kakš dvanajstotri. Gospodična Nebbins je bila namreč Petru ledenomrzla, ko se je pojavil v pisarni advokata Andrews. Prenehala je prijazno obhajanje z Miriam Jankovičev in tudi vse ostale so se izogibale pogovorom z njim. Edini, ki je o tej stvari odkrito govoril s Petrom, je bil Pat McCormick, mladi voditelj IWW-jev, kateri mu je prvi sporočil novice o Jennienem samomoru. Morebiti se Peter takrat ni pravilno obnašal, mogoče je mladi moški preje opazil neke poglede, katere sta si izmenjavala z Jennie. Vsekakor, Peter se je neugodno počutil v bližini mladega Irca, katerega temne oči so nemirno begale po sobi od enega do drugega. In Petrov strah se je uresničil.

McCormick ga je potegnil v kot, mu pomolil pest pod nos ter dejal, da je Peter nesramen lopov in on, McCormick bi ga ubil, ako to ne bi bilo v kvar dobremu izidu Gooberjevega procesa.

Peter se ni upal črtniti niti besedice. Obraz Irca je bil tako togoten, da se je bal za svoje življenje. Moj Bog, kako gnusna tolpa so ti socialisti! Ta ponoreli Irec je sedaj ogrožal njegovo življenje. Peter ga je sovražil, tako zelo sovražil, da je mislil samo še na njega in pozabil na malo Jennie ter se smatral kot žrtev.

Kljub temu se mu je v polnočnih urah pojavil Jennien neznoma oblika in vest mu je očitala. Pregledal je vse zapletene dogodke zadnjega časa in spoznal, kako neizbežna je bila ta tragedija in kako naravno se je vse razvilo — brez njegove pripomoči. Peter ni bil kriv strahotnega razrednega boja v American Cityju kakor tudi ni bila njegova krivda, da so ga najprej pritegnili kot neprostoovoljno pričo in pozneje kot tajnega policista. Vsako jutro je Peter čital "American City Times" in je v sled tega natanko vedel, da je Gooberjeva zadeva — zadeva anarhije in puntarjev, delovanje državnega pravdnika in Guffeyjeva tajna služba pa zadeva postavne in redu. Peter je delal za dobro stvar, kar je le mogel. Poslušal je ukaze svojih predstojnikov in kdo mu lahko očita, ker je neka uboga, šibka deklica padla med kolesa postavne?

Peter je vedel, da to ni njegova krivda, a vseeno ga je pekla vest in trepetal je v strahu. Pogrešal je malo Jennie, pogrešal jo je podnevi in ponoči. Bila je njegova prva ljubezen in človeška slabost je, ceniti stvari šele tedaj, ko jih izgubimo.

Peter je stremel po močnatosti, skušal se je zopet uživati v svojo vlogo in ni hotel tarnati valed nesrečnega dogodka. A Jennien obraz ga ni zapustil. Včasih je bil divji in obupan, kakor ga je videl zadnjič, včasih zopet nežen in očitač. Spominjal se je, kako nežna in ljubka je bila, kako mu je vrnila vsako nežnost. Kje bi našel sileno deklico?

Se nekaj ga je težilo — nekaj posebnega, nerazumljivega, za kar ni našel besed, o čemer pa je skoro neprestano premišljeval. Ta mala stvarica je prostovoljno žrtvovala življenje za svoje prepričanje, samo da reši njega, Petra kot pričo v Gooberjevem procesu. Peter je vedel, da je bila mali Jennie usoda že določena; nič na svetu je ne bi moglo rešiti. Vendar je kaj takega strahotno še za hrabre, ako so ljudje tako fanatični, da žrtvujejo celo svoje življenje za idejo. Peter je spoznal socialiste s čisto druge strani. Od sedaj dalje se mu je dozevalo vse tako ogromno — hudičovo delo ali delo ponorelega boga.

28

Peter je imel samo enega človeka, kateremu se je lahko potožil; to je bil McGivney. Pred

njim ni mogel prikriti, da žaluje za malo Jennie in McGivney mu je držal dolge pridige. Nevarno je bilo bojevati se proti socialistom. Njih načela so bila toliko obetajoča in znali so si pridobiti pristaše. McGivney ni poznal samo enega, ki se je najprej igral z njihovimi idejami, slednjič pa postal njihov. Peter se mora varovati pred to nevarnostjo.

"Ni to," je dejal Peter. "Njihove ideje ne napravijo name nikakega vtisa, le deklico sem ljubil."

"To pomeni isto. Priučili se boste ponašati one ljudi in predno se boste zavedli, boste že prisluškovali njihovim idejam. Peter, vi ste eden izmed najboljših mož — in to nekaj pomeni, ker samo za Gooberjev slučaj jih imam sedemnajst."

Mož s podganjim obrazom je Petra opazoval in videl, kako je zardel od ugodja. Da, je nadaljeval, Peter ima še bodočnost. Postal bo bogat, si pridobil položaj in časti. Vse pa bo izgubil, kakor hitro se pridruži socialistom. Nikar naj ne misli, da bi lahko njega, Givneyja goljufal, ker tudi njemu samemu so napravili vohuna.

Peter je stisnil pesti in se zatajil. Dovolj močnat je in valed tega ne bo preskočil v nasprotni tabor. "Deklice mi manjka," je dejal in drugi je odvrnil: "Kar je čisto razumljivo. Polakati si morate drugo."

Peter je bil še vedno v pisarni branilnega komiteja. Proces se bo v kratkem pričel in boj obeh velikanov je dosegel svoj višek. Državnega pravdnika, kateri je nameraval s pomočjo procesa postati governor, je podpiralo kakega pol ducata zvitih mestnih advokatov. Vse stroške so krili industrialci. Zaposlena je bila cela armada detektivov in sodnijska palača je kar mrgolela vohunov in agentov. Vsi morebitni porotniki so se vodili v točnih seznamih kakor so se vpisovale vse njihove slabosti in predsodki, njihov značaj, denarno stanje kakor tudi njihovih sorodnikov in prijateljev. Petru se je dozdevalo, da je podkupljen ves American City, samo da spravijo Jim Gooberja na vislice.

Peter je sedaj prejemal tedensko petdeset dolarjev, povrnil pa so mu še vse morebitne stroške, za dobre informacije je prejemal posebno nagrado. Skoro dnevno je zvedel važne stvari in te je zvečer sporočil McGivneyju. Državno pravdnilstvo je imelo posebno pisarno, v kateri je bil nameščen telefon. Brzo so tekal sem in tja, da tako nasprotna stranka ni mogla prisluškovati vsem telefonskim pogovorom. Peter se je podal v kak hotel, imenoval tajno številko, potem svojo: šest štirideset dve. Vse nastavitve so imenovali samo s tajnimi številkami, prav tako tudi razbremenilne in obtežilne priče. V nobenem telefonskem pogovoru se ni imenovalo ime Goober.

Nihče ni hotel ostati v pisarni branilnega komiteja, ko se je pričela razprava. Vsak je hotel v porotno dvorano. Vsakih pet minut se je oglašil kdo ter prinesel najnovejšo vest. Državno pravdnilstvo je razveljavilo policijsko poročilo, ker je glavna razbremenilna priča nekaj posedovala zamorski bordel. Pokazali so nekaj predmetov, kateri so bili baže po atentatu najdeni na cesti. Tako nek vijak, o katerem se je trdilo, da je sestavni del bombe. Pozneje se je izkazalo, da je pripadal nekemu telefonskemu aparatu. Tudi neke ure so igrale veliko vlogo, a prevelika vneša je škodovala. Dognali so, da je bila sestavljena iz posameznih delov dveh različnih ur. Dnevno so se dogajale take in silne stvari.

(Dalje prihodnje.)

J. H. Magog:

DVOBOJ

Na ravnanjskem stolcu je pred podjetnikovo pisarno mizo sedel znameniti komedijant Pergeval, prezirno ogledujoč razvidnico glumaške čete, pri kateri naj bi tokrat nastopal kot zvezdnik.

"Sami šušmarji, odpadki, klavci!" se je repenčil. "Človek božji, pretegnili pa se niste za stran mojih pomagačev."

"Vaše ime na lepaku zadostuje. Samo zaradi vas bodo prišli ljudje," se je spretno izvil ravnatelj, ki je poznal svojega močta in vedel, kako nevarna bi mu bila okolica, ki bi ga mogla zasenčiti.

"Seve," je uslužno pritrdil glumač. "Ampak vendar, ako mi hočejo odgovorjati, je treba umetnikov, ki poznajo posel in so to že dokazali. Tukaj pa vidim neznana imena. Komu ste napravili markozovo vlogo? Nič me ne miče, da bi mi izpodkopal moj veliki prizor v drugem nastopu... ali pa v sliki z dvobojem."

"Ne bojte se. Rassenac bo igral to vlogo."

"Rassenac?"

"Star veščak. Zanj sem porok kakor zase."

Pergeval si je očividno napejnal spomin.

"To ime mi ni čisto tuje... Rassenac... Nastopal sem že z njim."

Namrščil je obrvi, se oboročil prijel za čelo in iskal.

"Rassenac... Dajte no... To je bilo v..."

In nenadoma se je zdrnil. Star spomin, ta Rassenac! Uboga para, ki jo je bil izpodrinil v neki ustvaritvi — prav ta ga je bila potegnila iz teme in ga porinila na njegovo sijajno pot.

"Ta Rassenac naj bi bil igral vlogo. V zadnjem trenutku sem mu jo jaz izpred nosa vzel. Bil je precej hud. Govoril je, da mi bučo razbije. In po mojem trumfu se je še bolj jezil name."

To sem zvedel. Pravil je, da sem mu ukradel njegovo srečo in da mu to prej ali slej poplačam... Doslje mu še nisem plačal."

Zadovoljno obliče se mu je pomračilo.

Zveza njegovih misli je povzročila to spremembo v osvetljavi.

"Mogoče misli, da še ni prekasno in če bi prilika nanesla..."

Obraz se mu je podaljšal in se namrgodil. Seveda, pomislek, da bo moral nastopati s tem

Rassenacom in se vsak večer shajati z njim, mu je bil več kot neprijeten.

"Pa v kakšni vlogi!... V markozovi!... V četrti siliki neuspešno streljavo drug na drugega... Ampak vendar!"

V duhu se je videl pred osvetljenim tovarišem, ki mu grozi s samokresom, teoretično nabitim brez krogle.

Teoretično. Pri tem si lahko svoje misli. In vedel je, da mu bodo prihajali pomisleki. Nemarnost, pomota ali zlohotnost sodijo med mogoče stvari. Rassenac ga mrzi. Na to bo mislil.

"Jaz pa se ne bom mogel ubraniti trepetanju. Slab bom. Hvala lepa."

Vstal je.

"Človek božji, Rassenac je nemogoč v markozovi vlogi. Dal mi boste kako drugo. Oziroma, če mi hočete ustreči, Rassenac sploh ne bo pri tem nastopu."

"No, to ste pa prijazni," je ugovarjal ravnatelj. "A zakaj? Rassenac mora tudi kaj zaaluziti. Star prijatelj je. Kar tako ga ne vržem na cesto. Sicer pa je pogodba podpisana in razen njega nimam nikogar za markoza. Kaj pa imate proti njemu?"

"Nič!" je srdito zamomljal Pergeval in se grizel v ustnice.

"Čisto nič!"

—(Adv.)

Ali je mogel priznati, da mu bo sama bojazen pred tovarišev mržnjo delala njiju vsakdanje sestanke neznane, to pa v dramatičnem položaju, kar bi nevarno podžigalo njegovo domišljijo? Ne roganja, ne smečnosti ni trpel.

"Torej?" je zmagovalno izvalil ravnatelj njegov umik. "Pamet v roke vzemite, dečko. Rassenacov obraz vam ni pogodu? Mar naj zato razderem pogodbo z njim?"

Pergeval je pač ukrenil vse za varnost in priporočil to in ono režiserju.

"Sami nabijte pištole in ne puščajte jih brez nadzorstva. Razumeli? Potem pa se boste preverili, preden nastopi, da Rassenac ni oborožen..."

Da, lahko bi mu prišlo na um, da bi zamenjal pištole za ono, ki mu jo priči izročila, kadar se biva. Morda bi mi hotel napraviti šalo... Pazite! Odgovorni boste vi..."

Režiserja je prepričal, kakor je upal. Toda to ga je samo napomnilo. V življenjskih dogodivščinah, pa naj si bodo še tako predvidene in pripravljene, ostane še zmerom mrvica "ne-težnin". V našem primeru, so bile to nakane, ki jih je morda koval Rassenac in se jih je moral Pergeval po pravici bati. Seveda, če se je neznatni glumec držal v posebni razdalji nasproti glavnemu moču, kakršni je bil postal njegov bivši tekmeč, je samo posnemal ostalo četo. Vendar je bila vmes različica. Drugi so se uklanjali s pota spoštljivo, skoraj prihujeno. Ako pa se mu je Rassenac umikal, je delal tako, kakor bi mu hrbet obračal in kakor da ga ne pozna. To vedenje bi bilo v vsakem drugem položaju za trdno ušališo Pergevala v njegovem občutljivem samoljubju.

V tem je videl samo znak žilave jeze in trdovratne sovražnosti. To ga je tem bolj zaskrbelo, ker je še kol prvi večer na pozornici med njunim dialogom Rassenac izpreveril svojo hlad-

ZANIMIVA DEJSTVA O IZDELOVANJU CIGARET

Najmanj tri leta čas vzame, da je Lucky Strike cigareta narejena, katero pokadite v par minutah.

Več let je potrebno, da se tobak zbere in uleži, da zadobi tišti fini okus, valed katerega so postale Lucky Strike cigarete slavne. Lucky Strike cigarete so narejene iz več različnih vrst izbranega tobaka. Izdelovalci Lucky Strike imajo svoje izkušene kupovalce tobaka po vsem svetu, katerih naloga je, da kupijo najfinejši tobak za vaše Luckies. Že to kupovanje in pravilno dovažanje izbranega turškega in domačega tobaka je umetnost sama za se.

Od blizu in daleč prihaja tobak, ki se naloži v velika, čista in zračna skladišča, da se uleži. Tak proces predpriprave za Lucky Strike je zelo važen, in zahteva mnogo skušanj in paznosti, da je vse pravilno urejeno.

Ko je enkrat tobak popolnoma uležen in goden, se šele začne s pripravi za izdelovanje cigaret, pri čemer se seveda uporabljajo vsa moderna sredstva. Kjer so druge cigarete že gotove, se pri Lucky Strike šele začne s izdelovanjem, ker so izdelovalci Luckies uvedli posebni, znanstveni čistilni proces za odstranitev gotovih nečistoč, ki se naravno nahajajo v vsakem, tudi najboljšem tobaku. Teh nečistoč ni v vaših Lucky Strikes, ker so odpravljene s slavnim procesom praženja in z uporabo ultra-vijoličnih žarkov. Na ta način izdelane Lucky Strike cigarete so edine na svetu, ki vam nudijo varnost grla proti vnetju in kašlju.

Ta proces praženja je postal še važnejši, ako se pomisli, da vsak kadilec dim vdiha. Sedem izmed desetih kadilcev vdiha dim vede, med tem ko ostali trije vdiha dim nevede, dejstvo je, da vsak kadilec vdiha dim dima ko kadil cigareto.

Zato pa hočejo biti najbolj razvajeni kadilci gotovi, da je dim njih cigaret čist in prijeten. To je tudi vzrok, da čedalje več mož in žena sega po Lucky Strike cigaretah, ker oni vedo, da se izdelovalci Luckies ne preneajo truditi, da jim nudijo čistejšo in boljše cigareto.

—(Adv.)

no mržnjo v izrazit srd in črt, porabivši besedilo iz igre same.

"Sovražim vas!... Jutri vas ubijem!" je moral reči Rassenac.

Ta stavek je izgovoril s takim glasom, da je Pergevala obliha zala. Ta učinek je znal še povečati s tem, da je potihem zamrmral izven besedila: "Spominjaj se Zeta!"

To je bil naslov drame, v kateri je nekoč moral Pergevalu prepustiti neko osebo.

"Ne bojim se vas!" je odgovoril zvezdnik.

To je stalo v besedilu. Izrekel je prav slabo, s tako vidnim razburjenjem, da so se sprednji gledalci krohotali:

"Ta je pa korajžen!"

Prišla je slika z dvobojem. Pred nedolžnim samokresom svojega protivnika se je Pergeval, drhteč in prepadel, vedel tolikanj klavirno, da se je čulo žvižganje. Drugo jutro je tisk grajal umetnikovo pojmovanje in podajanje. Hotel se je postaviti. Rassenac mu je pred začetkom zapri sapo z eno besedico:

"Jaz ti še pokažem!"

In Pergeval, ki ni mogel kročiti šivce, se je še slabše odrezal.

Komedija — on je trdokorno ves čas mislil, da je drama — se je vlekla kakih osem dni. Ker je bil sit imprezarijevih očitkov, obenem pa se tudi čutil iznemogel, je umetnik napravil obupen sklep.

Sel je ter poiskal svojega preganjalca.

"Končajva," je predlagal s stisnjenimi zobmi. "Med nama se mora poravnati stara zadeva."

NAROČNIKI POZORI!

Znamenje (June 30, 1932), pomeni, da vam je naročnina potekla ta dan. Ponovite jo pravočasno, da vam lista ne ustavi. Ako lista ne prejmete, je mogoče ustavljen, ker ni bil plačan. Ako je vaš list plačan in ga ne prejmete, je mogoče ustavljen valed napačnega naslova, pišite nam dopisnico in navedite stari in novi naslov.

Naši zastopniki so vaši društveni tajniki in drugi zastopniki, pri katerih lahko plačate naročnino.

Naročnina za celo leto je \$6.00 in za pol leta pa \$3.00. Člani SNPJ doplačajo \$4.80 za leto, za pol leta \$2.40.

Za mesto Chicago in Cicero na leto \$7.50, pol leta \$3.75, za član \$6.30.

Za Evropo stane za pol leta \$4.50, za vse leto pa \$9.00.

Tednik stane za Evropo \$1.70. Člani doplačajo samo \$1.00 za poštnino.

Mladinski List stane za celo leto \$1.20.

Upravištvu "PROSVETA" 2657 S. Lawndale Ave., Chicago

Naveličal sem se trepetati pred teboj. Nocoj bova igrala na naraven način svoj dvobojni prizor. Prinesi dva nabita samokresa. Vzameva ju namesto režiserjevih.

"Pa naj bo!" je skomignil Rassenac.

Zvečerilo se je.

"Imaš samokresa?" je vprašal igralec.

"Tukaj sta."

Pergeval ju je nezaupno ogledoval.

"Morebiti si samo enega nabili? Nič ne de. Usoda odloči."

Sam ju je izročil pomočniku, ki si ga je pridobil, obljubivši mu znatno napitfino. Pozneje pa je prejel svojega iz rok svoje priče in meže sprožil.

"On ali jaz!"

Strahovit krohot je nastal po dvorani, zato je odprl veke. Nič ni bilo počilo. Iz cevi njegovega samokresa je visela trobojna pahljača.

Med neugnanim hohotanjem je Pergeval preplašeno gledal svojega zoprnika, ki se je zmagovitno krohotal:

"Viš, da sem ga!... Sedaj sem masčevan."

D.

ZENITVENA PONUDBA

Spoznati se želim z vdovo ali bolj priletnim dekletom v svrhu ženitve. Želim, da bi imela svojo farmo ali vsaj kaj denarja. Jaz sem samec star 45 let. Govorim slovensko in hrvatsko in če katera želi imeti dobrega moža, naj piše na naslov: J. H. Zadravec, 1540 Hamilton Ave., Cleveland, Ohio.

—(Adv.)

Agitirajte za Prosveto!

NAROČITE SI DNEVNIK LIST PROSVETA

Po sklepu 9. redne konvencije se sedaj lahko naroči na list Prosveta in prijete eden, dva ali tri člani iz ene družine in iz enega naslova k eni naročnini. List Prosveta stane za vse enake, za člana ali nečlane \$6.00 za eno leto, naročnina. Ker pa člani še plačajo pri nasmentu \$1.20 za tednik, se jim to prišteje k naročnini. Mi prištevamo enega, dva ali tri člani iz ene družine k eni naročnini. Torej sedaj ni vzroka, reči, da je list predrag za člana S. N. P. J. List Prosveta je vaša lastnina in gotovo je skore v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan. Torej sedaj imate priliko, da se tudi vi naročite na dnevnik Prosveta. Cena lista Prosveta je:

Za Zdrav. države in Kanado \$6.00 Za Cicero in Chicago je.....\$7.50

1 tednik in..... 4.50 1 tednik in..... 6.30

2 tednika in..... 2.50 2 tednika in..... 5.10

3 tednika in..... 2.40 3 tednika in..... 5.90

Izpolnite spodnji kupen, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pisnu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

Pojasnilo:—Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne store, tedaj mora upravništvo snižati datum za to vsoto naročniku.

PROSVETA, SNPJ, 2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Priloženo pošljim naročnino za list Prosveta vsoto \$.....

Ime..... Čl. družina št.....

Naslov.....

Mesto..... Država.....

Nov naročnik..... Star naročnik.....

Ustavite tednik in ga pripilite k moji naročnini od sledočih članov moje družine:

Ime..... Čl. družina št.....

Ime..... Čl. družina št.....

TELEFON ROCKWELL 4904

TISKARNA S. N. P. J.

SPREJEMA VSA

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabla za veselice in shode, vizitnice, častitke, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovanskem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih

VOĐSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne. Cene zmerna, unijako delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

S. N. P. J. PRINTERY

2657-59 So. Lawndale Avenue, CHICAGO, ILL.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA UST MENA POJASNILA